

ПРОФЕСІЙНІ ЦІННОСТЕКОНОМІСТА ЯК НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Проблеми семантики слова, речення та тексту. – К.: ВЦ КНЛУ, 2002. – Вып. 8. – С. 216 – 220.

7. Опельбаум Ю.В. Восточнославянские лексические элементы в немецком языке. Киев: Наукова думка, 1971.

8. Христова В.М. Англо-русские языковые контакты. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1978. – 151 с.

9. Bellmann G., Slavoteutonica. Lexikalische Untersuchungen zum slawisch-deutschen Sprachkontakt im Ostmitteleutschen. Berlin. New York, 1971. 214 s.

10. Kraft I., Zum Gebrauch des attributiven Adjektivs

in beiden Teilen Deutschlands mit besonderer Berücksichtigung des russischen Spracheinflusses. In: Muttersprache 78. 1968. – 78 s.

11. Lehmann H., Russisch-deutsche Lehnbeziehungen im Wortschatz offizieller Wirtschaftstexte der DDR. Düsseldorf, 1972. – 235 s.

12. Reich H.H., Sprache und Politik. München, 1968. – 327 s.

13. Skalicka C. Slawische Entlehnungen in der Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache. In: PBB(H) 98. 1977. – 169 s.

Стаття надійшла до редакції 11.12.2013

УДК 378.011.3 – 051:330

Юлія Потуй, викладач кафедри фінансів, обліку та банківської справи, аспірант кафедри педагогіки ДЗ “Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

ПРОФЕСІЙНІ ЦІННОСТІ ЕКОНОМІСТА ЯК НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті визначено необхідність формування у майбутніх економістів професійних цінностей як духовно-моральної основи їх професійної діяльності. Автором на підставі дослідження наукової літератури визначено сутність та склад професійних цінностей сучасного економіста, які розподілено у соціально-професійну, професійно-групову та особистісно-професійну групи. Виявлено, що відмінності професійної діяльності фахівців різних економічних профілів не значною мірою впливають на склад професійних цінностей.

Ключові слова: професійні цінності, професійні цінності економіста, соціально-професійні цінності, професійно-групові цінності, особистісно-професійні цінності.

Лит. 7.

Юлія Потуй, преподаватель кафедры финансов, учета и банковского дела, аспирант кафедры педагогики ГУ “Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко”

ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЕ ЦЕННОСТИ ЭКОНОМИСТА КАК НАУЧНО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА

В статье указана необходимость формирования у будущих экономистов профессиональных ценностей как духовно-моральной основы их профессиональной деятельности. Автором, на основе изучения научной литературы, определены сущность и состав профессиональных ценностей современного экономиста, которые распределены в социально-профессиональную, профессионально-групповую и личностно-профессиональную группы. Установлено, что отличия профессиональной деятельности специалистов разных экономических профилей не значительно влияют на состав профессиональных ценностей.

Ключевые слова: профессиональные ценности, профессиональные ценности экономиста, социально-профессиональные ценности, профессионально-групповые ценности, личностно-профессиональные ценности.

Julia Potuy, Lecturer of Finance, Accounting and Banking Department
Postgraduate of Pedagogic Department of SI “Luhansk National University by T. Shevchenko”

PROFESSIONAL VALUES OF THE ECONOMIST AS SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL PROBLEM

In article need of formation at future economists of professional values as spiritual and moral basis of their professional activity is specified. Professional values of the economist are the most significant for this expert of the phenomenon which define sense, regulate and direct its professional activity in the economic sphere, became a basis for a choice and mastering by a profession of the economist, his professional growth and receiving as a result of professional activity of socially significant results. Professional values of the economist are distributed in social and professional, professional and group and personal and professional groups.

Keywords: professional values, professional values of the economist, social and professional values, professional and group values, personal and professional values.

Постановка проблеми. У XXI столітті спирається на систему загальнолюдських та вузькопрофесійна підготовка фахівця професійних цінностей. Досліджуючи проблеми вже не відповідає вимогам часу, економічної освіти в Україні фахівці зазначають, важливим компонентом вищої професійної освіти що відрив від соціально-економічного та стає особиста культура випускника, яка соціокультурного середовища є головною

помилкою теорії і практики вітчизняної економічної освіти, а саму професійну освіту економістів необхідно спрямувати набуття на історико-культурних традицій та духовно-моральних цінностей українського народу, орієнтованих на поглиблений аналіз економічних процесів.

Аналіз досліджень. Усвідомлюючи необхідність аксіологічного розвитку майбутнього економіста, науковці (Н. Григор'єва, Н. Перевезенцева, С. Петрикова, А. Позднякова, Г. Чижикова, Н. Яремчик, Л. Ярулліна та ін.) переважно зосереджують увагу на формуванні у студентів ціннісних орієнтацій. Питання формування професійних цінностей у студентів економічних спеціальностей також розглядаються у контексті їх загального професійного становлення (В. Зінченко, В. Пархоменко, О. Селеверстова, М. Телєпа, Н. Тверезовська, Л. Філіпова та ін.); формування професійної культури економіста (Г. Гушина, Н. Капітонова, Л. Хом'як, Г. Чайка та ін.) та його професійної компетентності (Л. Воропаєва, О. Жилкіна, М. Радченко та ін.). Власне роботи, присвячені визначенню професійних цінностей економістів та їх формуванню у студентів в процесі професійної підготовки, нами практично не знайдено. Вкажемо тільки на роботи М. Синякової, Г. Тимошук та О. Шкіндер. Означене свідчить, що розв'язання проблеми аксіологічної підготовки майбутніх економістів через призму формування у студентів ціннісних орієнтацій не має відповідного підґрунтя, оскільки залишаються невизначеними самі професійні цінності.

Мета статті. Визначити на основі аналізу наукової літератури, підходів науковців сутності професійних цінностей сучасного економіста.

Вклад основного матеріалу. Потрібно розуміти, що бути економістом може далеко не всяка людина, оскільки професійна діяльність цього фахівця відбувається в умовах невизначеності, ризику та конкуренції. Як зазначає Н. Перевезенцева, в процесі навчання у майбутніх економістів повинні розвинути особистісні якості та орієнтації на роботу у таких умовах.

Хто ж такий економіст? Як вказують тлумачні словники – це фахівець у галузі економіки та економічної науки. Тобто, це вчені та практики, які працюють у галузі дослідження, планування та керівництва господарською діяльністю.

Говорячи про загальну сутність професійної діяльності економіста необхідно вказати, що вона містить різні види діяльності: організаційно-управлінську, фінансово-господарську, нормативно-правову, аналітичну, пошукову, проектувальну, комунікативну, соціальну та інші. Під час цієї діяльності відбувається взаємодія економіста із засобами праці та зовнішнім середовищем, яке

обумовлює цю взаємодію. Професійна діяльність економіста передбачає широкий спектр професій: менеджер, фінансист, маркетолог, бухгалтер, податківець, аудитор, фахівець з банківської справи тощо. У роботі цих фахівців є багато спільного, що пов'язано з природою економічних явищ та відносин.

Різноманітна діяльність економіста, безумовно, має спиратися на стійку систему професійних цінностей, яка гармонійно поєднується із загальнолюдськими цінностями. Для професійної діяльності економіста, як і для будь-якого іншого виду професійної діяльності, характерні також цінності, пов'язані із потребою у самореалізації, самостверженні та саморозвитку особистості фахівця, досягнення високого професіоналізму діяльності. Варто пам'ятати, що професійні цінності формуються та виявляються у кожній сфері праці у вигляді любові до своєї професії, відповідального відношення до діла, виявлення творчості у виконанні професійних завдань тощо. Однак, кожен вид професійної діяльності впливає на специфіку, перелік та ієрархію професійних цінностей.

Обрана професійна діяльність вводить особистість у певну соціальну групу, окреслює відповідну соціальну роль, яка досить жорстко визначає, як зазначає О. Асмолов, “набір цінностей та ідеалів, схем спілкування...”. Ці цінності та ідеали у конкретній діяльності виконують у поведінці людини спонукальну функцію, яка викликає акти поведінки, спрямовані на досягнення заданих ролю набору цих цінностей. Тобто професійні цінності з одного боку, спрямовують професійну діяльність, з іншого боку, стають орієнтирами удосконалення особистості у відповідній професійній сфері.

Представники економічних професій є достатньо організованою професійною групою. Як і кожна професійна група, економісти створюють власні цінності, які відрізняються від цінностей інших професійних груп. Фахівці окремих економічних спеціальностей створюють своєрідні професійні співтовариства, які мають свій етичний кодекс. Етичний кодекс – це зведення певних етичних норм і правил, якими рекомендовано керуватися членам професійного співтовариства. Наприклад, такий Кодекс розроблено Міжнародною федерацією бухгалтерів, на підставі якого сформовано Міжнародні стандарти освіти для професійних бухгалтерів. У Кодексі до основних професійно-групових цінностей бухгалтера віднесено чесність, об'єктивність, компетентність, ретельність, конфіденційність. А у Стандартах освіти визначено, що свідченням наявності професійних цінностей стає прагнення

бухгалтера до спеціальної компетентності, етичної поведінки (незалежність, об'єктивність, конфіденційність та чесність), професійним відносинам (належна увага, своєчасність, ввічливість, повага, відповідальність та надійність), удосконаленню та соціальної відповідальності (усвідомлення та урахування інтересів суспільства). Особливу увагу приділено питанням соціальної значущості цього виду економічної діяльності. Зокрема зазначено, що бухгалтер повинен не тільки задовольняти потреби замовників та роботодавців, але, перш за все, діяти у суспільних інтересах.

Ішим прикладом групової специфіки служать професійні цінності менеджерів. Російські дослідники М. Сінякова та О. Шкіндер, проаналізувавши міжнародні та російські етичні кодекси менеджерів та керівників, державні освітні стандарти, дійшли висновку, що професійні цінності менеджерів класифікуються наступним чином: відношення до діла, що спирається на професійні знання та навички; відношення до суспільства, що передбачає можливість вибудувати відносини та безконфліктно взаємодіяти з людьми; відношення до підлеглих як здатність вести себе соціально адекватно та налаштувати колектив на творчу працю; відношення до себе як до професіонала, що пов'язано із неперервним професійним та особистісним зростанням, самоосвітою, самоконтролем, здатністю діяти в умовах невизначеності [1]. Хоча, потрібно вказати, що наведений перелік професійних цінностей за своєю сутністю більш відповідає професійно-ціннісним орієнтаціям менеджерів.

Близької позиції на визначення професійно-групових цінностей менеджера дотримується українська дослідниця Л. Чайка, яка взагалі вважає, що професійні цінності є ядром формування професійної культури фахівця [2]. Професійні цінності менеджера вона розподіляє на дві групи: особистісні (гідність, чесність, моральність, цілеспрямованість, терпимість, комунікабельність, моральність) та суто професійні (відданість справі, дисциплінованість, професійну компетентність, раціоналізм, інноваційність, творчість, самовдосконалення, рішучість, гнучкість, наполегливість).

Як бачимо й при визначенні професійно-групових цінностей бухгалтерів та менеджерів є багато загального, що стає основою для визначення професійних цінностей сучасного економіста без конкретизації його спеціалізації.

Процес трудової діяльності економіста супроводжується економічним, професійним, психологічними та соціальним змаганням –

конкуренцією – за отримання найкращих посад, високих заробітків, найкращих сфер застосування своїх професійних здібностей тощо. При цьому, молодий економіст опиняється у конфлікті внутрішньому (із власними потребами, впевненнями, цінностями), міжособистісному (з іншими фахівцями у галузі економіки) та соціальному (між економічними інтересами, вигодами підприємства на якому працює та економічними інтересами та вигодами суспільства). Саме тому при формуванні сукупності професійних цінностей економіста важливо враховувати дві основні особливості цієї професії. По-перше, це необхідність діяти в ситуації виникнення конфлікту інтересів. По-друге, це публічний характер діяльності економіста, що об'єктивно полягає у необхідності діяти в інтересах суспільства. Тобто професійні цінності економістів представлені двома визначальними чинниками: чинником “его-орієнтації” та чинником “соціо-орієнтації”, які взаємодіють між собою та впливають на формування системи професійних цінностей майбутніх економістів. У контексті цього О. Мельничук та А. Яковлева зазначають, що для майбутнього економіста важливо мати ідеали, цінності, розуміти цінність та соціальну значущість своєї професії, дотримуватись правових та етичних норм суспільства, приймати відповідальні рішення та діяти в інтересах суспільства [3].

Л. Ярулліною зроблена спроба описати портрет студента – майбутнього економіста, як впевнену у собі людину, енергійну, відповідальну та успішну, що прагне до інтересної роботи із хорошим заробітком та визнає конкурентноздатність, освіту, ерудицію, пізнання та творчість засобами для досягнення успіху у житті. Такий фахівець у сфері економіки повинен сприяти розвитку соціально-економічного та культурного потенціалу свого регіону та своєї країни, розвивати у собі інтелектуальні, моральні та естетичні цінності, до складу яких входять як ефективність, тверда воля, наполегливість та раціоналізм, так і цінність життя, здоров'я, сім'ї, самостійності та незалежності, гарних відносин з оточенням [4].

У контексті формування професійної культури економіста Н. Капітонова вказує, що професійні цінності виступають як мета або засіб діяльності економіста. Проте цінним стає не тільки отримання економічної вигоди або прибутку, але й задоволення потреб інших членів суспільства, сприяння їх добробуту; націленість на самореалізацію, прагнення до самовдосконалення, радість творчості, можливість контролювати зовнішні обставини. Другою групою цінностей, що не носять суто економічного характеру, є відчуття

комфорту від прийнятих рішень, уникнення значної напруги від частого перебування в умовах невизначеності, конфлікту.

Цікавим є підхід Н. Григор'євої до визначення професійно-групових цінностей економіста, які вона розглядає у матеріальній, професійній та діловій площинах. Матеріальна сторона передбачає наявність у економіста цінностей високого заробітку та прибутку. Професійний складник включає професійну освіченість, конкурентоспроможність, життєвий успіх, професійне зростання, творчий характер роботи. Діловий складник об'єднує в собі такі цінності, як діловитість, ділову націленість, діловий ризик, ділову репутацію. Близької позиції дотримується українська дослідниця М. Радченко, яка серед стратегічних професійних цінностей сучасного економіста виділяє конкурентоспроможність, наполегливість та відповідальність.

Оскільки суспільство очікує появи економіста, здатного творчо вирішувати економічні завдання для задоволення ринкових запитів виробництва, то Л. Філіппова та Н. Тверезовська вважають, що майбутні економісти мають бути зорієнтовані на відповідальність у справі, комунікабельність, професійне зростання, професійну самоідентифікацію, діловитість, урахування інтересів суспільства [5].

Н. Яремчук, досліджуючи питання формування системи професійних орієнтацій майбутніх економістів, виявила, що найбільшою проблемою професійної підготовки майбутніх економістів є необхідність гармонійного поєднання духовно-моральних та матеріально-прагматичних цінностей, оскільки сама професійна діяльність економіста носить практично-утилітарний характер. При цьому, специфіка професійної діяльності економіста добробут, гроші, конкурентоспроможність, корисність, ділову успішність, ділову активність та інші явища економічного життя робить важливими професійними цінностями цього фахівця. Разом з тим, важливими є такі цінності, як економічна самоідентифікація, професійна компетентність, спілкування, взаємодія, старанність, чесність, добробут суспільства та інші [6].

Спираючись на класифікацію професійних цінностей Й. І саєва, Г. Тимошук у системі професійних цінностей економістів виділяє:

1) базові цінності, пов'язані із життєдіяльністю та соціальною значущістю професії (добро, духовність, гуманізм, істина, мораль, толерантність та інше);

2) цінності-якості, що відображають індивідуальні особливості економіста (аналітичне мислення, ініціативність, самостійність,

послідовність, практичний інтелект, рішучість, уважність, цілеспрямованість та інше);

3) цінності соціальної взаємодії, що регулюють взаємовідносини з клієнтами, колегами та конкурентами (альтруїзм, відкритість, відповідальність, визнання прав клієнтів, ділова активність, доброзичливість, емоційна стійкість, зосередженість, вміння працювати в команді, комунікативність, порядність, колегіальність та інше);

4) особистісно-рефлексивні цінності, що зумовлюють ставлення до себе як до фахівця відповідно до напрямів (осмислена морально-професійна позиція, самоаналіз, саморегуляція професійної поведінки, усвідомлення своїх професійних обов'язків та інше);

5) цінності економічної поведінки, що впливають на економічну соціалізацію професіонала (розуміння та морально-етичне наповнення змісту, функціональних особливостей основних економічних понять, явищ і процесів) [7].

Означене дає змогу надати наступне визначення:

Професійні цінності економіста – це найбільш значущі для цього фахівця явища, які визначають смисл, регламентують та спрямовують його професійну діяльність у економічній сфері, стали основою для вибору та оволодіння професією економіста, його професійного зростання та отримання у результаті професійної діяльності соціально значущих результатів.

Узагальнюючи підходи науковців до визначення професійних цінностей економістів та спираючись на прийняту як базову у нашому дослідженні класифікацію професійних цінностей (суспільно-професійні, професійно-групові, особистісно-професійні), вважаємо можливим виділити наступні групи **професійних цінностей** майбутніх економістів, а саме:

- **суспільно-професійні** – економічний добробут інших та суспільства, комунікабельність, чесність, відповідальність;

- **професійно-групові** – професійна компетентність, високий заробіток, прибуток, діловитість, наполегливість, об'єктивність, раціоналізм, відданість справі, ретельність;

- **особистісно-професійні** – самовдосконалення, професійне зростання, творчість, життєвий успіх, самостійність, незалежність, життя, здоров'я, щастя, сім'я, любов.

Висновки. Проведене нами дослідження дозволяє зробити висновок, що професійні цінності є тим підґрунтям, яке лежить в основі всієї діяльності економіста, його здатності приймати відповідальні рішення у власних інтересах,

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ВІРТУАЛЬНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ЛАБОРАТОРНОЇ РОБОТИ ПІД ЧАС САМООСВІТИ СТУДЕНТІВ

інтересах підприємства, на якому працює економіст та інтересах всього суспільства. Безумовно, що без наявності певних професійних цінностей унеможливиться свідомий вибір людиною професії економіста, подальша професійна підготовка та професійне удосконалення. Тому важливо визначити шляхи формування у студентів економічних спеціальностей професійних цінностей, що і стає напрямком наших подальших досліджень.

1. Синякова М.Г., Шкіндер О.Л. Нравственно-профессиональные ценности менеджеров: этика бизнеса и стандарты нового поколения / М.Г. Синякова, О.Л. Шкіндер // Педагогическое образование в России. – 2011. – № 5. – С. 31 – 36.

2. Чайка Г.Л. Культура ділового спілкування менеджера: навч. посібник / Чайка Г.Л. – К.: Знання, 2005. – 442 с.

3. Мельничук О., Яковлева А. Модель спеціаліста

(К вопросу о гуманизации образования) / О. Мельничук, А. Яковлева // Высшее образование в России. – 2000. – № 5. – С. 19 – 25.

4. Яруллина Л.Р. Ценностные ориентации студентов негосударственных высших учебных заведений / Л.Р. Яруллина [электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.tisbi.ru/aboutus/news/2003PsihJar.htm>

5. Філіппова Л.Л., Тверезовська Н.Т. Вимоги до фахівця економічного профілю / Л.Л. Філіппова, Н.Т. Тверезовська // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. праць. – К., 2010. – Вип. 155. – Ч. 1. – С. 77 – 84.

6. Яремчук Н. Система ціннісних орієнтацій професійної підготовки майбутніх економістів / Н. Яремчук // Вісник Львів. ун-ту: Серія педагогічна. – 2008. – Вип. 24. – С. 132 – 138.

7. Тимощук Г.В. Теоретичні аспекти системи професійних цінностей економіста / Г.В. Тимощук // Проблеми інженерно-педагогічної освіти: Зб. наук. пр. – 2012. – № 37. – С. 345 – 349.

Стаття надійшла до редакції 25.11.2013

УДК 004:371.3:374.1:37.013.77

Іван Осередчук, учитель інформатики
Стебницької середньої загальноосвітньої школи № 18 I – III ступенів

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ВІРТУАЛЬНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ЛАБОРАТОРНОЇ РОБОТИ ПІД ЧАС САМООСВІТИ СТУДЕНТІВ

У статті розкривається поняття віртуальної навчальної лабораторії, визначаються її дидактичні можливості та описуються фактори, що визначають ефективність її використання.

Ключові слова: методи навчання, засоби навчання, віртуальна навчальна лабораторія.

Літ. 12.

Іван Осередчук, учитель інформатики
Стебницької середньої общеобразовательной школы № 18 I – III ступеней

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ВИРТУАЛЬНОЙ УЧЕБНОЙ ЛАБОРАТОРНОЙ РАБОТЫ ВО ВРЕМЯ САМООБРАЗОВАНИЯ СТУДЕНТОВ

В статье раскрывается понятие виртуальной учебной лаборатории, определяются ее дидактические возможности и описываются факторы, которые определяют эффективность ее использования.

Ключевые слова: методы обучения, средства обучения, виртуальная учебная лаборатория.

Ivan Oseredchuk, science teacher Stebnyk High School

PSYCHO-PEDAGOGICAL BASES USE VIRTUAL TRAINING LABORATORY WORK DURING SELF STUDENTS

The article explains the concept of a virtual learning laboratory, determined by its didactic opportunities and describes the factors that determine the effectiveness of its use.

Keywords: teaching methods, learning tools, virtual learning laboratory.

Постановка проблеми та аналіз останніх публікацій. Сьогодні, мабуть, ні в кого не викликає сумніву фундаментальна роль освіти у становленні людини та успішності її діяльності. Освіта потрібна й для усієї людської спільноти взагалі, оскільки освітній

рівень населення та трудових ресурсів є однією з ключових умов сталого економічного розвитку. Звідси закономірна й очевидна тенденція поступового збільшення частки життя, яку людина присвячує власній освіті.

Основою процесу реформування вищої освіти